

Tussen papier en podium

De Toneelschrijfkunst in Vlaanderen

"Toneelschrijven is niet alleen een kunst, maar ook een vak. Het grootste probleem van dit vak is, dat haast niemand de kans krijgt het te leren." (Theo de Jong, Toneel Theatraal, 1985)

"Ik denk dat je het vak niet leert, ... een auteur moet een bedding vinden in een groep theatermakers, wil hij leren wat de mogelijkheden van toneel zijn." (Joost Sternheim, Het hoge woord - een project van Frascati)

Kan je het leren of kan je het niet leren? De vraag blijft voorlopig onbeantwoord, maar feit is dat er in Vlaanderen niets aan gedaan wordt, dat wil zeggen: niets systematisch. De 'toneelschrijfkunst', zoals dat heet, wordt hier op geen enkele manier structureel begeleid. Er zijn geen opleidingen voor theaterauteurs, en er bestaat ook geen stevige basis en/of context van waaruit auteurs een brug naar de praktijk kunnen slaan. En dan maar emmeren over het gebrek aan toneeltraditie in Vlaanderen. Het VTI trok op onderzoek uit.

Vlaamse initiatieven

Wat is er dan wel in Vlaanderen? Schrijfopdrachten. De laatste jaren steeds meer. Ze komen van gezelschappen en/of theaterorganisatoren (Oud Huis Stelkelbees, Blauwe Maandag, NTG...) en geven een aantal auteurs een beetje zekerheid, ondersteuning, aanmoediging enzovoort: ze worden voor een aantal maanden betaald (niet denderend veel, maar daar kunnen de gezelschappen ook niets aan doen, hun subsidies worden hen wel geschonken met een warme hand, maar de minister kan ook maar geven wat hij krijgt), hun stuk zal waarschijnlijk gespeeld, in ieder geval gelezen worden en heel vaak worden ze bij het schrijven ook 'gecoacht' door bijvoorbeeld de dramaturg van het gezelschap (voor zover het gezelschap een dramaturg heeft, want de subsidie enzovoort). Niet onbelangrijk rand-aspect

in deze problematiek: soms worden die schrijfopdrachten door de overheid (d.w.z. het Ministerie van Cultuur) financieel gehonoreerd in de vorm van een creatiepremie, maar op zijn zachtst gezegd wel een beetje lukraak. Nog een randbemerking bij dit randaspect: met de bedoeling iets te doen aan het statuut van de schrijver, heeft het Ministerie van Cultuur onlangs een enquête opgezet bij een paar honderd Vlaamse 'litteraire auteurs' - er stonden wel bijna geen vragen in voor de theaterauteur, maar een lovenswaardig initiatief, dat wel.

Wat is er nog meer? Een paar losse initiatieven, een schrijfatelier, een workshop en sinds 1989 een Academie voor Schrijfkunst in Antwerpen. Volledig naar het model van de Nederlandse schrijfopleiding 't Colofon, die verderop ter sprake komt, wil de Academie een volwaardige vierjarige schrijfopleiding uitbouwen, waarbij verschillende vakgebieden gedoceerd worden: proza, essay, science fiction, poëzie en drama. Het hoofddoel is "de verschillende facetten van het schrijversvak te onderrichten zodat de afgestudeerden op professionele wijze met het geschreven woord kunnen omgaan." De Academie staat nog in haar kinderschoenen, met alle financiële en organisatorische problemen vandien. Het is dus nog te vroeg om uitspraak te doen over de zin of haalbaarheid van zo'n opleiding. Een aparte vermelding verdient het initiatief van het Nieuwpoorttheater: bij vijf 'gevestigde' auteurs uit andere disciplines werd een eenakter besteld. Vijf opvoeringen volgen in het komend seizoen.

Buitenlandse modellen

Goed. Het buitenland dan. Daar bestaat wel vanalles. Sinds pakweg '75. Grof geschetst zijn er twee tendenzen binnen de bestaande initiatieven: men organiseert een echte 'schrijfopleiding' over vier jaar, vergelijkbaar met een andere kunstopleiding. 't Colofon (Amsterdam) en de Hochschule der

Künste (Berlijn) zijn daar voorbeelden van. Van een echte band met de praktijk is geen sprake: hier worden (toneel)schrijvers gevormd. In het andere geval opteert men voor een workshop- of ateliervorm (Instituut voor Theateronderzoek in Nederland; Ateliers d'écriture dramatique en La Chartreuse in Frankrijk; North West Playwrights' Workshops in Engeland), meestal mét overstap naar de theaterpraktijk.

Laten we deze modellen van wat dichterbij bekijken.

't Colofon bestaat sinds 1984. Onge subsidieerd. De opleiding loopt over vier jaar, is toegankelijk voor iedereen die een werkstuk instuurt dat door een jury wordt goedgekeurd en kost in totaal ongeveer 140.000 BF. Daarvoor wordt je een programma aangeboden dat bestaat uit een algemene schrijftraining, de opties drama, non-fiction, poëzie en proza, met daarin nog specialisaties als haiku, scenarioschrijven voor tv, kinder- en jeugdliteratuur enzovoort.

In het basisjaar krijgt iedereen een schrijftraining ('als de vingeroefeningen van de pianist') en een inleiding in de vier vakgebieden: drama, non-fiction, proza en poëzie. In het tweede jaar: schrijftraining en, binnen de richting drama, dramatheorie en 'het leren schrijven van een korte, perfecte scène'. In het derde jaar wordt eigen werk en werk van bekende auteurs geanalyseerd en moet de student een kort verhaal bewerken tot een eenakter. Tijdens het vierde jaar werkt iedereen, onder begeleiding, aan zijn 'meesterproef'; voor de dramastudenten is dit een hoorspel, een toneelstuk of een scenario.

Het Instituut voor Theateronderzoek werd opgericht in 1970 om een hedendaagse Nederlandse toneel-schrijftraditie uit de grond te stampen. Uitgangspunt was dat er gewerkt werd met mensen die over een grote taalvaardigheid beschikten (in de praktijk: gevestigde auteurs) en die belangstel-

De vraag is groot. Het zeer is oud. De Vlaamse toneelschrijfkunst. Er is geen traditie, zegt men, ervan uitgaande dat schrijven als het ware van generatie op generatie overgeleverd wordt. Maar misschien is schrijven ook een vak, iets dat geleerd kan worden. Het Vlaams Theater Instituut (VTI) bracht een aanzienlijke berg materiaal samen rond toneel-schrijfopleidingen. Ann Olaerts maakt een eerste stand van zaken op van een aantal buitenlandse modellen en stelt zich de vraag of ook Vlaanderen nood heeft aan een meer systematische opleiding en begeleiding van toneelauteurs.